

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3168/2019. (VII. 10.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Fővárosi Ítéltábla 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzése és a Fővárosi Törvényszék 28.Bpk.819/2018/6. számú ítélete alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A jogi képviselő nélkül eljáró indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz. Indítványában kérte a Fővárosi Ítéltábla 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését a Fővárosi Törvényszék 28.Bpk.819/2018/6. számú ítéletére kiterjedő hatállyal.
- [2] Az indítvány alapjául szolgáló ügy előzményei a következők. Az indítványozó 2018. július 5-én összbüntetésbe foglalási kérelmet terjesztett elő öt alapítélet vonatkozásában. A kérelem alapján a Fővárosi Törvényszék 28 Bpk.819/2018/6. számú ítéletével összbüntetésbe foglalta
 - a Fővárosi Törvényszék 28.B.889/2014/51. számú ítéletével kiszabott és Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 1.Bf.297/2015/36. számú ítéletével jogerős nyolc év fegyházbüntetést;
 - a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 8.B.III.1733/2010/20. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 21.Bf.6259/2012/17. számú ítéletével jogerős egy év tizenegy hónap börtönbüntetést;
 - a Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 3.B.III.343/2012/5. számú jogerős ítéletével kiszabott egy év börtönbüntetést;
 - a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság 8.B.XV.52/2011/18. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 20.Bf.XV.5349/2012/15. számú ítéletével jogerős hat hónap börtönbüntetést.
- [3] A bíróság az összbüntetés tartamát kilenc év egy hónap húsz napban határozta meg. A döntés szerint a szabadságvesztés végrehajtási fokozata fegyház, továbbá az indítványozó többszörös visszaeső, feltételes szabadságra nem bocsátható. A Fővárosi Törvényszék végül az indítványozó kérelmét a Pesti Központi Kerületi Bíróság 6.B.20.154/2014/2014/2. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság ítéletével jogerős egy év négy hónap tizenöt nap börtönbüntetés összbüntetésbe foglalására vonatkozóan elutasította.
- [4] Az indítványozó ellen folytatott büntetőeljárások kivétel nélkül a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) alapján folytak. Tekintettel azonban arra, hogy az összbüntetési indítvánnyal érintett két ítélet 2013. július 1-jét követően emelkedett jogerőre, az eljáró bíróság 2018. augusztus 29. napján kelt döntésében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) összbüntetési szabályait alkalmazta az összbüntetésbe foglalás lehetősége, illetve annak mértéke megállapításakor, kifejezett hivatkozással a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. §-ára, annak ellenére, hogy azt az Alkotmánybíróság a 10/2018. (VII. 18.) AB határozatával (a továbbiakban: Abh.) korábban már megsemmisítette.
- [5] Az ítélet ellen az indítványozó terjesztett elő fellebbezést, amelyben kifejtette, hogy a bíróság nem volt figyelemmel arra, hogy az ítélet meghozatala időpontjában az Alkotmánybíróság az Abh.-val már megsemmisítette a Btkátm. 3. §-át, így a bíróságnak a Btk. 2. § (1) és (2) bekezdései alapján kellett volna döntést hoznia arról, hogy a régi vagy az új Btk. rendelkezései a kedvezőbbek rá nézve.
- [6] A Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség az indítványozó fellebbezésével egyetértett. A Főügyészség hivatkozott arra, hogy a Fővárosi Törvényszék az ítéletét, amely a Btk. hatálybalépése előtt és után jogerőre emelkedett ítéletekre egyaránt vonatkozott, az új Btk. alapján és a Btkátm. 3. §-ára hivatkozással hozta meg. A főügyészségi álláspont szerint figyelmen kívül hagyta ugyanakkor a Fővárosi Törvényszék, hogy az Alkotmánybíróság

az Abh.-ban 2018. július 18-án megállapította a Btkátm. 3. § alaptörvény-ellenességét és azt *ex nunc* hatállyal megsemmisítette.

- [7] A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság a 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzésével a törvényszék döntését helybenhagyta. Az indoklás szerint a bírói gyakorlat alakította ki a Btk. időbeli hatályának értelmezését, amely különös jelentőséget nyert a Btk. hatálybalépése során, és amely jelen esetben az érintett átmeneti rendelkezés megsemmisítése ellenére is változatlanul irányadó.
- [8] Az indítványozó ezt követően terjesztette elő alkotmányjogi panaszát, melyben a Fővárosi Ítéltábla 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzése és a Fővárosi Törvényszék 28.Bpk.819/2018/6. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte. Az indítványozó meglátása szerint a bíróságok döntése számos nemzetközi szerződésbe, az Európai Unió Alapjogi Chartájába, valamint az Abh.-ba ütközik. Az indítványozót álláspontja szerint joghátrány érte amiatt, hogy a bíróságok tulajdonképpen a megsemmisített jogszabályi rendelkezés alapján jártak el, és esetében a rá nézve kedvezőtlenebb Btk. szabályait alkalmazták annak ellenére, hogy az Abh.-ból következően a számára kedvezőbb, régi Btk. szerinti szabályokat kellett volna az eljárásban alkalmazni.
- [9] 2. Az indítványozó beadványát az Alkotmánybíróság felhívása nyomán két alkalommal is kiegészítette. Beadványaiban hivatkozott az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésére, XXVIII. cikk (4), (5), (6) és (7) bekezdéseire, valamint a B cikk (1) bekezdésére. Sérelmezte, hogy a bíróságok az eljárásuk során a bűncselekmények elkövetésekor még nem létező szabályt alkalmaztak, nem vizsgálták, hogy a Btk. 2. §-a alapján számára a régi vagy az új Btk. rendelkezései a kedvezőbbek, és ennek eredményeként a rá nézve kedvezőtlenebb és szigorúbb rendelkezések alapján szabták ki az összbüntetést. Az indítványozó az Alkotmánybíróság hivatkozott döntése alapján azt a következtetést vont le, hogy a konkrét esetben nem az alapügyben hozott döntések jogerőre emelkedési idejének, hanem a bűncselekmények elkövetési idejének van jelentősége. Minden olyan esetben ugyanis, amikor az alapítéletek alapjául szolgáló bűncselekmények között akár egy olyan is van, amelyet 2013. július 1. napja előtt követtek el, a bíróságnak a Btk. 2. §-a szerinti vizsgálatot le kell folytatnia.
- [10] Mivel erre a vizsgálatra az indítványozó esetében nem került sor, hanem a bíróságok az elkövetés ideje helyett a döntéshozatal idejére figyelemmel a Btk. szabályainak az alkalmazása mellett döntöttek, alaptörvény-ellenes bírósági döntések születtek. Az indítványozó kérte ezen bírósági döntések alaptörvény-ellenességének a megállapítását és megsemmisítését.

II.

- [11] Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXVIII. cikk (4) Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.

(5) A (4) bekezdés nem zárja ki valamely személy büntetőeljárás alá vonását és elítélését olyan cselekményért, amely elkövetése idején a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint bűncselekmény volt.

(6) A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

III.

- [12] 1. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint elsőként az alkotmányjogi panasz befogadhatósága törvényi feltételeinek fennállását vizsgálta meg.
- [13] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése alapján az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. A Fővárosi Ítélőtábla 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzését 2018. október 15. napján hozta meg, az indítványozó pedig 2018. november 21. napján, határidőben terjesztette elő alkotmányjogi panaszát az elsőfokú bíróságon. Az indítványozó jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, így az indítvány e tekintetben is megfelel a törvényi feltételeknek.
- [14] Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az indítvány csak részben tesz eleget az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében a határozott kérelemmel összefüggésben rögzített feltételeknek. Megjelöli ugyanis az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [Abtv. 26. § (1) bekezdés, 27. §], az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [XV. cikk (1) bekezdés; XXVIII. cikk (4), (5), (6) valamint (7) bekezdés, B) cikk (1) bekezdés], azonban nem határozza meg valamennyi rendelkezéssel összefüggésben a sérelem lényegét. Az indítványozó ugyanis az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésére és a XXVIII. cikk (4), (5), (6) és (7) bekezdéseire hivatkozott ugyan, azokkal összefüggésben azonban alkotmányjogilag értékelhető érvelést nem adott elő. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint alkotmányjogilag értékelhető indokolás hiányában pedig az indítvány nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) és e) pontjai szerinti követelményeknek, és ekként nem alkalmas érdemi elbírálásra [lásd például: 3272/2018. (VII. 20.) AB végzés, Indokolás [34]]. Az indítvány megjelöli az Alkotmánybíróság által vizsgálendő konkrét bírósági határozatokat, okfejtést is tartalmaz azok alaptörvény-ellenességéről, valamint kifejezett kérelmet fogalmaz meg a megsemmisítésükre, nem jelöl meg ugyanakkor olyan jogszabályi rendelkezést, amely az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti eljárásban lenne vizsgálható. Az Alkotmánybíróság az indítványt ezért tartalma alapján, Abtv. 27. § szerinti panaszként vizsgálta.
- [15] Az indítványozó által hivatkozott alaptörvényi rendelkezésekkel összefüggésben utal az Alkotmánybíróság arra is, hogy az Alaptörvény hatálybalépése után is fenntartotta korábbi értelmezését, mely szerint a jogbiztonság önmagában nem Alaptörvényben biztosított jog, így a B) cikk (1) bekezdésének a sérelmére alkotmányjogi panaszt csak kivételes esetben – a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás, valamint a felkészülési idő hiánya esetén [3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [14]–[17]; 3322/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [10]; 3323/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3324/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [9]; 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [11]; 3314/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [15]] – lehet alapítani. Mivel az indítványozó kifogása a fentiek szerint megjelölt egyik kivételes eset, a visszaható hatály tilalma körébe tartozik, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével összefüggésben helye van az alaptörvény-ellenesség vizsgálatának.
- [16] 2. Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen az Abtv. 27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint az Abtv. 29–31. §-ok szerinti tartalmi követelményeket. Ezeket a feltételeket vizsgálva az Alkotmánybíróság jelen ügyben az alábbi következtetésekre jutott.
- [17] Az indítvány eleget tesz az Abtv. 27. §-ából fakadó feltételeknek, mivel az indítványozó kérelme alapján indult összbüntetési eljárást lezáró döntés ellen irányul. Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette. A támadott döntéseket érintően továbbá az indítványozó alkotmányjogi panasz előterjesztésére jogosultnak tekinthető, és figyelemmel arra, hogy a megsemmisíteni kért bírósági határozatokban kiszabott szankciónak a címzettje, nyilvánvalóan érintett is.
- [18] Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának az is feltétele, hogy az indítvány a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában is megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását [erről lásd: 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]]. A feltételek meglétének a vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [19] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint azon kérdés tekintetében, hogy a visszaható hatály tilalmába ütköznek-e az indítványozó összbüntetési kérelme alapján hozott azon bírósági határozatok, amelyekben a bíróság az indítványozó összbüntetését olyan büntető anyagi jogi rendelkezésekre alapította, amelyek sem az összbüntetésbe foglalással érintett ítéletekben szankcionált bűncselekmények elkövetésekor, sem az összbüntetésbe foglalás alapjául szolgáló valamennyi ítélet jogerőre emelkedésekor nem voltak hatályban, felmerül a bírói

döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetősége, ezért az indítvány érdemi vizsgálata mellett döntött.

- [20] 3. Az Ügyrend 31. § (6) bekezdése lehetővé teszi, hogy az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet terjesszen a testület elé. Jelen ügyben az Alkotmánybíróság a hivatkozott rendelkezés alkalmazásával járt el, és az indítvány befogadásáról, valamint a panasz érdemi elbírálásáról egyszerre döntött.

IV.

- [21] Az indítvány megalapozott.

- [22] 1. Az Alkotmánybíróság az indítványt tartalma szerint bírálta el. Az indítványozó beadványában sérelmezte, hogy a bíróságok az összbüntetését a Btk. szabályai alapján állapították meg, amely szabályok még nem voltak hatályosak akkor, amikor a felelősségre vonás alapjául szolgáló cselekményeket elkövette. Az indítványozó ezen felül kifogásolta azt is, hogy az eljáró bíróságok nem vették figyelembe a Btk. kötelező alkalmazását előíró Btkátm. 3. §-ának megsemmisítését kimondó Abh.-ban kifejtett követelményeket.

- [23] 1.1. Az Alkotmánybíróság az összbüntetés jogi természetét az Abh.-ban részletesen elemezte (Indokolás [22]–[37]). A döntés értelmezése szerint az összbüntetés sajátos jogintézmény, valójában olyan büntetéskiszabás, amely felülírja a jogerős ítéletek jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseit, és megállapítja a letöltendő szabadságvesztés mértékét anélkül, hogy a terhelt bűnösségéről maga döntést tartalmazna.

- [24] Összbüntetésbe foglalásnak – egyéb feltételek teljesülése esetén – akkor van helye, ha az elkövető különböző büntetendő cselekményeit a hatóságok külön eljárásokban bírálták el, ennek eredményeként vele szemben több ítéletben szabtak ki határozott ideig tartó végrehajtandó szabadságvesztést. Célja az, hogy a terheltet utólag olyan helyzetbe hozza, mintha a különböző eljárásokban elbírált cselekményeit a Btk. kötelező szabályának megfelelően egy eljárásban elbírálvá halmazati büntetéssel sújtották volna.

- [25] Az összbüntetés szabályai legutóbb a Btk. hatálybalépésével módosultak. A jelenleg hatályos rendelkezésekkel a jogalkotó egyértelműen a szigorítás irányába mozdult el. A jogalkotói célkitűzés – a Btk. 93. §-ához fűzött indokolás szövege szerint – az volt, hogy a szabályozás megfeleljen annak a kriminálpolitikai törekvésnek, amelynek jegyében a többszörös bűnelkövetőkkel szemben szigorúbban kíván fellépni. Ennek megfelelően az összbüntetésbe foglalás feltételeit a jogalkotó több ponton megszorító jelleggel módosította.

- [26] A Btk. hatálybalépésével, rendelkezéseinek az alkalmazásával összefüggésben a Btkátm. tartalmaz iránymutatást. A törvény 3. §-a vonatkozott az összbüntetési szabályok alkalmazására. Ennek értelmében a Btk. 93–96. §-ai szerint kellett eljárni, amennyiben az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre.

- [27] 1.2. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban kifejtette, hogy „[a] jogi normák előreláthatóságának és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és kivételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg jogkövetkezményeket: nem rögzíthet kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Az Alkotmánybíróság szerint valamely jogszabály nem csupán akkor minősülhet az említett tilalomba ütközőnek, ha a hatálybalépés visszamenőlegesen történt, hanem akkor is, ha a jogszabály rendelkezéseit – erre irányuló kifejezett rendelkezés alapján – a jogszabály hatálybalépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell” (Abh., Indokolás [50]–[51]).

- [28] Az Abh.-ban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Btkátm. kifogásolt 3. §-a a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekhez fűzött új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt azáltal, hogy meghatározta az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetés tartamának a megállapítására irányadó szabályt. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint ezért a Btkátm. 3. § tartalmilag visszaható hatályúnak minősült (Abh., Indokolás [56]–[57]). A régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályait összevetve továbbá az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a támadott rendelkezés az érintett jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő tartalmú (Abh., Indokolás [59]–[60]).

- [29] Az Abh. az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével összefüggésben rámutatott: „[a] jogállami követelmények nem zárják ki annak a lehetőségét, hogy az összbüntetés számítását érintő módszerek utólag változzanak, sőt szigorodjanak. Így az összbüntetés szabályainak a 2013. július 1-jei módosítása a változás tartalmától függetlenül önmagában nem vezet alaptörvény-ellenességhez. Jelen esetben ugyanakkor a jogalkotó ezen súlyosabb szabályok bevezetését nem bízta a jogalkalmazásra – vagyis nem tette lehetővé, hogy az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)–(2) bekezdései alapján maguk döntsék el, hogy a cselekmény elkövetése idején vagy a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő törvény tartalmaz-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltre nézve és ezért az egyes esetekben melyik alkalmazandó –, hanem arról a Btkátm. 3. §-ával rendelkezett” (Abh., Indokolás [64]–[65]).
- [30] A Btkátm. 3. §-a kívül esett tehát a korlátozott és kivételes esetek azon körén, amelyen belül a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata és a jogállamiság alkotmányos garanciarendszere alapján általában megengedett, az Alkotmánybíróság ezért a Btkátm. 3. §-át – a B) cikk (1) bekezdésébe ütközése okán – megsemmisítette.
- [31] 2. A továbbiakban az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a visszaható hatály tilalmába ütköznek-e az indítványozó összbüntetési kérelme alapján hozott bírósági határozatok, amelyekben a bíróság az indítványozó összbüntetését olyan büntető anyagi jogi rendelkezésekre alapította, amelyek az összbüntetésbe foglalással érintett ítéletekben szankcionált bűncselekmények elkövetésekor még nem voltak hatályban.
- [32] Ezen vizsgálat során az Alkotmánybíróság irányadónak tekintette az Abh.-ban a visszaható hatályú jogalkotással összefüggésben lefektetett elveket, figyelemmel az Abh.-ban és a jelen indítvány kapcsán vizsgált kérdések tárgyköri azonosságára.
- [33] 2.1. Előjáróban rámutat az Alkotmánybíróság, hogy az Abh. közzétételére a Magyar Közlönyben 2018. július 18-án sor került.
- [34] Az Abtv. 39. § (1) bekezdése értelmében – ha e törvény eltérően nem rendelkezik, – az Alkotmánybíróság döntése mindenkire nézve kötelező. Az Abtv. 45. § (1) bekezdése előírja továbbá, hogy a megsemmisített jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés az Alkotmánybíróság megsemmisítéséről szóló határozatának a hivatalos lapban való közzétételét követő napon hatályát veszti, és e naptól nem alkalmazható.
- [35] A konkrét esetben a Fővárosi Törvényszék 2018. augusztus 29-én, tehát az Abh.-t követően hozta meg a határozatát, amelyben az eljárását a Btkátm. megsemmisített 3. §-ára alapította. Az indítványozó fellebbezése nyomán eljáró Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú határozat ezen hibáját korrigálta, és határozatában nem hivatkozott a Btkátm. megsemmisített 3. §-ára, így formálisan nem sértette meg az Abtv. fenti előírásait. Valójában azonban tartalmilag kétséget kizáróan a megsemmisített jogszabályi rendelkezésnek felelt meg az eljárása, azáltal, hogy az alkalmazandó összbüntetési szabályok megállapításához a megsemmisített rendelkezésben foglalt és az Alkotmánybíróság által alaptörvény-ellenesnek minősített és megsemmisített tesztet alkalmazta. Mindez azt jelenti, hogy a Fővárosi Ítéltábla eljárása tartalmilag megfelelt a megsemmisített jogszabályi rendelkezés előírásainak. Ezzel együtt ugyanakkor az eljáró bíróság elmulasztotta figyelembe venni a visszaható hatály tilalmából fakadó és az Abh.-ban kifejtett követelményeket.
- [36] 2.2. A konkrét bírósági határozatokat érintően megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó az összbüntetésbe foglalással érintett valamennyi bűncselekményt a Btk. hatályba lépése előtt követte el, és két ítélet még 2013. július 1. napját (a Btk. hatálybalépésének napját) megelőzően jogerőssé vált. Ennek ellenére a bíróságok az összbüntetésbe foglalást automatikusan a Btk. szabályai alapján végezték el, arra hivatkozással, hogy két ítélet is a Btk. hatályba lépését követően emelkedett jogerőre. A jelen eljárás alapját képező ítéltáblai végzés szerint „[a] Btk. időbeli hatályának értelmezése tekintetében a bírói gyakorlat alakította ki azt az értelmezést, mely különös jelentőséget nyert a Btk. hatályba lépése során, és amely jelen esetben az érintett átmeneti rendelkezések megsemmisítése következtében is irányadó” (Ítéltábla végzése 3. oldal).
- [37] A Btk. hatálybalépéséről a jogszabály 463. §-a rendelkezik. A jogszabályhely értelmében a törvénykönyv – benne az összbüntetés új szabályozása – 2013. július 1-jén lépett hatályba. A Btk. összbüntetési szabályainak az alkalmazásáról rendelkezett ugyanakkor a Btkátm. 3. §-a. Az Alkotmánybíróság döntésével megsemmisített rendelkezés értelmében a Btk. 93–96. §-ait olyan összbüntetési eljárásokban kellett alkalmazni, amelyekben az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését, vagyis 2013. július 1-jét követően emelkedett jogerőre.

- [38] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Btk. összbüntetésre irányadó szabályai és a Btkátm. 3. §-a egyaránt 2013. július 1-jén léptek hatályba. A Btkátm. megsemmisített 3. §-a pedig arról rendelkezett, hogy a Btk. 93–96. §-ait ettől az időponttól kellett alkalmazni.
- [39] Az Abh.-ban az Alkotmánybíróság csak a Btkátm. 3. §-át érintően állapította meg a visszaható hatály tilalmába ütközést, a Btk. 93–96. §-aira vonatkozóan nem vont le közvetlen következtetést. Ám annak eredményeként, hogy a Btkátm. 3. §-a csupán alkalmazási szabály volt, amely a Btk. 93–96. §-ok alkalmazásáról rendelkezett, az Alkotmánybíróság a visszaható hatály tilalmának a megsértését a Btk. 93–96. §-ok tartalmi vizsgálata alapján állapította meg. Ennek következtében a Btkátm. megsemmisített 3. §-át érintően levont következtetéseket az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aiban rögzített összbüntetési szabályokra is irányadónak tartja az alábbiak szerint.
- [40] Az Abh.-ban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Btkátm. 3. §-a a visszaható hatály tilalmába ütközik. Az ítélet jogerőre emelkedése, illetve annak időpontja ténykérdés. Így valamennyi olyan összbüntetési eljárásban, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy ítélet 2013. július 1-jét megelőzően emelkedett jogerőre, megállapítható, hogy a Btk. 93–96. §-ai a hatálybalépést megelőzően keletkezett tényekre alkalmazandók. Ilyen esetekben a Btk. 93–96. §-ai tehát a hatálybalépést megelőzően keletkezett tényekhez fűznek új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt azáltal, hogy meghatározzák az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetés tartamának a megállapítását (Abh., Indokolás [56]).
- [41] A régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályainak az összevetésével az Abh.-ban kifejezetten megállapította továbbá az Alkotmánybíróság, hogy a hatályos rendelkezések a terheltre nézve hátrányosabbak. A Btk. kapcsolódó szabályai ugyanis egyértelműen szűkítik azon ítéletek – és egyúttal azon elítéltek – körét, amelyen belül lehetőség van összbüntetés megállapítására. Ezen túl a Btk. a kiszabható büntetés mértékét érintően is súlyosította a szabályokat (lásd részletesen: Abh., Indokolás [29]–[37]). Az elítélteknek tehát súlyosabb büntetést kell kiállniuk, amennyiben az ítéleteiket a Btk. alapján foglalják összbüntetésbe, mintha arra a régi Btk. alapján kerülne sor (Abh., Indokolás [59]).
- [42] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban iránymutatást adott a bíróságoknak arra vonatkozóan, hogy a Btkátm. megsemmisített 3. §-a szerinti alkalmazási szabály hiányában mely jogszabályi rendelkezések alapján határozzák meg az alkalmazandó jogszabályt.
- [43] „A Btkátm. 3. §-a szerinti alkalmazási szabály megsemmisítését követően az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)–(2) bekezdései alapján eljárva hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési vagy utólagos összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazzak-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltekre nézve, és ezért az egyes esetekben melyik büntető törvény alkalmazandó. A büntető törvénykönyv időbeli hatályának értelmezése tekintetében a bírói gyakorlat alakította ki azt az értelmezési szabályrendszert, amely különös jelentőséget nyert a 2012. évi C. törvény, vagyis a Btk. hatálybalépése során, és amely jelen esetben, a Btkátm. 3. §-a megsemmisítése következtében is irányadó” (Abh., Indokolás [79]).
- [44] Az Abh. értelmezése szerint az összbüntetésbe foglalás szükségszerűen legalább két jogerős ítéletet feltételez. Az ítélet jogerőre emelkedése, illetve annak időpontja ténykérdés. Így valamennyi olyan összbüntetési eljárásban, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy ítélet 2013. július 1-jét megelőzően emelkedett jogerőre, megállapítható, hogy a 2013. július 1-jén hatályba lépett szabály alkalmazása tartalmilag visszaható hatályúnak minősül (Abh., Indokolás [55]–[57]).
- [45] Az Abh. és az azzal egyező irányadó bírósági gyakorlat szerint az összbüntetésre vonatkozó rendelkezések a büntető anyagi jogi rendelkezések körébe tartoznak, ezért a büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó szabályok alkalmazásának van helye. Összbüntetésbe foglalni jogerős ítéleteket lehet, vagyis az összbüntetésbe foglalás lehetősége az ítéletek jogerőre emelkedésével nyílik meg, ezért az alkalmazandó jogszabály megállapítása esetén is ezen időpontnak, vagyis az ítéletek jogerőre emelkedésének van meghatározó szerepe. A Btk. 2. §-a szerinti mérlegelést a bíróságok az ítéletek jogerőre emelkedése idején hatályos és az elbíráláskor, vagyis az összbüntetésbe foglaláskor hatályos jogszabályok összevetésével állapíthatják meg. A büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó szabályok alkalmazása ugyanakkor nem ütközhet a visszaható hatály tilalmába.
- [46] Mindebből az következik, hogy ha az összbüntetési eljárást érintően az elítéltekre nézve szigorúbb anyagi jogi rendelkezések lépnek hatályba, akkor ez utóbbi, hátrányosabb Btk. előírások akkor alkalmazhatók, ha az elítélt alapítéletei között nincs olyan, amelyik a szigorúbb törvényi rendelkezés hatálybalépését megelőzően emelkedett jogerőre. A bíróságok az új, hátrányosabb összbüntetési szabályokat csak olyan ítéletekre alkalmazhatják, amelyek kivétel nélkül az új szabály hatálybalépését követően emelkedtek jogerőre.

- [47] A kifogásolt bírósági határozat által felhívott bírósági gyakorlat a fentiekkel ellentétes. A bírói gyakorlatra történő hivatkozás sem járhat ugyanakkor azzal a következménnyel, hogy az arra alapított bírósági határozat ellentétes legyen az Alaptörvény rendelkezéseivel, valamint az Alkotmánybíróság – mint az Alaptörvény egyetlen autentikus értelmezője – határozatával. Az eljáró bíróságoknak erre a Btk. 2. §-ához kapcsolódó bírói gyakorlat segítségül hívásakor is figyelemmel kell lenniük.
- [48] Az Alkotmánybíróság eljárásának alapját képező ügyben kétséget kizáróan megállapítható, hogy van olyan, az összbüntetésbe foglalással érintett jogerős ítélet, mely 2013. július 1. napját megelőzően vált jogerőssé, ekként az Abh.-ból következően kifejezetten lehetséges volt a régi Btk. összbüntetésre vonatkozó szabályainak alkalmazása, illetőleg amennyiben a régi Btk. vonatkozó szabályai az elítéltre nézve kedvezőbbek, akkor a régi Btk. alkalmazása nem csupán lehetőség, hanem egyenesen az Alaptörvényből fakadó kötelezettség lett volna az eljáró bíróság számára, mert ellenkező esetben a Btk. irányadó szabályainak alkalmazása a visszaható hatály tilalmába ütközne.
- [49] 2.3. Jelen ügy indítványozóját a szabályok változása azért érinti hátrányosan, mert a Btk. 93. § (4) bekezdése kizárja a többszörös összbüntetésbe foglalás lehetőségét. Ezért az indítványozó összbüntetési kérelmét az eljáró bíróság a Pesti Központi Kerületi Bíróság 6.B.20.154/204/2. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság ítéletével jogerős egy év négy hónap tizenöt nap börtönbüntetés összbüntetésbe foglalására vonatkozóan elutasította. Az indítványozónak az így megvalósuló joghátrány következtében súlyosabb büntetést kell kiállnia, mintha esetében a régi Btk. rendelkezései alapján sor került volna összbüntetés megállapítására.
- [50] Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy az indítványozó összbüntetési kérelme alapján folyt összbüntetési eljárásban az indítványozóra nézve hátrányos tartalmú, helyzetét elnehezítő szabályok, a Btk. 93-96. §-ai alkalmazására a visszamenőleges hatály tilalmát sértő módon került sor.
- [51] 3. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság a rendelkező részben foglaltak szerint megállapította a Fővárosi Ítéltábla 2.Beüf.10730/2018/3. számú végzése és a Fővárosi Törvényszék 28.Bpk.819/2018/6. számú ítélete alaptörvény-ellenességét, és az Abtv. 43. § (1) és (4) bekezdései alapján a támadott bírósági határozatokat megsemmisítette.

Budapest, 2019. július 2.

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye

- [52] Nem értek egyet a határozattal.
- [53] 1. A határozat a Fővárosi Ítéltábla végzésének és a Fővárosi Törvényszék ítéletének megsemmisítését összességében nézve arra alapozza, hogy az ügyben eljáró bíróságok nem vették megfelelően figyelembe az Abh.-t, amely egyrészt megsemmisítette a Btkátm 3. §-át, másrészt – azáltal, hogy nem „az Alkotmánybíróság által alaptörvény-ellenesnek minősített és megsemmisített tesztet alkalmazta”, „elmulasztotta figyelembe venni a visszaható hatály tilalmából fakadó és az Abh.-ban kifejtett követelményeket” (Indokolás [35]).
- [54] 2. Az Abh.-t illetően elvi érveléssel kívánom hangsúlyozni a következőket:
- a) A határozat szűk többséggel minősítette alaptörvény-ellenesnek a Btkátm. 3. §-át, viszont a bírói döntéssel szembeni alkotmányjogi panaszt elutasította, illetőleg visszautasította. Ugyanakkor elismerte és szignalizálta „azt is, hogy a régi Btk. és a Btk. összbüntetési szabályainak, valamint azokkal összefüggésben a Btk. 2. § (1) és

(2) bekezdése rendelkezésének az értelmezése az eljáró bíróság(ok), valamint – meghatározott esetben, így különösen a bírósági joggyakorlat egységének biztosítása érdekében – a Kúria feladata [...] Ezen tevékenységük során a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik” (Indokolás [81]).

b) Az Abh. jogszabályi rendelkezést megsemmisítő döntésével szembeni elvi álláspontot dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye fogalmazta meg, amelyhez többen, köztük magam is csatlakoztam.

- [55] A jelen ügy szempontjából a különvélemény lényege (az Indokolás [88]–[93] bekezdései) az alábbiak szerint foglalható össze: „Az összbüntetésbe foglalás [...] egy olyan járulékos jogintézmény, amelynek lefolytatásakor a bíróság nem kerül abba a helyzetbe, hogy önálló tényállást állapítson meg, bizonyítást folytasson le, felelősséget tisztázzon, önálló büntetést szabjon ki. Csupán arra van joga, hogy [...] egyesítsen. Ennek során a már megállapított büntetések össztartamától csak kedvező irányban térhet el. Az anyagi és az eljárási jog rendszerében körülírt szabályokból világosan megállapítható, hogy ez 'deklaratív' bírói tevékenység, amelynek során a Btk. általános és különös részében foglalt szabályokat a bírónak következetesen, mérlegelés nélkül érvényesíteni kell [...] A járulékos és deklaratív jellegből következően „az összbüntetés szükségessége legkorábban kizárólag abban az időpontban merül fel, amelyben jogerőre emelkedik a második (egyébként a feltételeknek megfelelő) jogerős ítélet. [...] [a]z időpont bír jelentőséggel a visszaható hatály szempontjából” (Indokolás [88]–[90]).
- [56] Összességében tehát „a Btk. nem mond mást, minthogy abban az esetben, ha az összbüntetés hatályba lépését követően merült fel, akkor „a Btk. (új) összbüntetési szabályait kell alkalmazni”. Mivel pedig „az összbüntetés nem érinti, nem érintheti az összbüntetésbe foglalandó büntetőügyek alapjául szolgáló tényeket, körülményeket (még a Btkátm. hatálybalépését megelőzően jogerőre emelkedett ügyekben sem), ezért a kifogásolt szabályozás nem minősül visszaható hatályúnak” (Indokolás [92]).
- [57] 3. A jelen ügyben hozott határozat indokolása (Indokolás [35]) is elismeri, hogy a Fővárosi Törvényszék végzését a Btkátm. 3. §-a tekintetében korrigáló ítéletáblai döntés nem alkalmazta az Abh. által megsemmisített rendelkezést, ugyanakkor „elmulasztotta figyelembe venni a visszaható hatály tilalmából fakadó és az Abh.-ban kifejtett követelményeket.”
- [58] Véleményem szerint a Fővárosi Ítéletábla éppen annak a következetes bírói gyakorlatnak az értelmében alkalmazta – a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítése folytán – a hatályos Btk. rendelkezései alapján az összbüntetés jogintézményét, mivel a régi Btk-t nem találta alkalmazhatónak és álláspontját ítéletében meg is indokolta (az Ítéletábla végzésének 4. oldal harmadik bekezdése).
- [59] Ezzel egyébként az Ítéletábla nemcsak az Abh.-val szemben hivatkozott különvélemény a fentiekben b) pontban összefoglalt elvi álláspontommal összhangban lévő következtetésére jutott a konkrét ügyben, hanem valóban eleget tett az Abh. idézett szignalizációjában megfogalmazott azon kíváncsúnak is, amely az eljáró bíróságok feladatának tekinti – a Btkátm. 3. §-ának megsemmisítését követően – a bírói joggyakorlat kialakítását, egységének biztosítását pedig a Kúriának.
- [60] Mindebből következően álláspontom szerint az Alkotmánybíróság tanácsának el kellett volna utasítania az alkotmányjogi panaszt.

Budapest, 2019. július 2.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1788/2018.

• • •